

"Dejlig er den himmel blå"

Genfortælling af FILMEN

"Den fjerde vismand"
(orig. "The Fourth Wiseman")

Filmen begynder i "Østerland" – formentlig Babylon – hvor man netop har observeret en ny stjerne på nattehimmelen.

Filmens hovedperson ARTABAN (Martin Sheen) er en højt respekteret vismand og medlem af Vismændenes Broderskab. For ham er denne stjerne det sidste og afgørende tegn på, at profetien om "kongernes konge", som han har læst om i jødernes hellige skrifter, endelig er gået i opfyldelse

"Jeg ser ham, dog ikke nu, skimter ham, men ikke nær. En stjerne træder frem fra Jakob, en herskerstav rejser sig fra Israel. Den skal knuse Moabs tinder og issen på alle Set-sønnerne. Edom skal blive erobret, hver flygtning af Se'ir tilintetgøres. Jakob skal kue sine fjender, Israel skal sejre."

4. Mosebog 24,17-19

Artaban føler en uimodståelig trang til at følge stjernen og tjene denne "konge", og han sælger alt, hvad han har, for at kunne købe gaver, der virkelig også er en konge værdig: en stor og funklende safir, en blodrød rubin og en særlig kostbar perle.

Artaban gør sig klar til at rejse. Han har allerede aftalt at mødes med tre andre vismænd - Caspar, Melchior og Balthasar - og følges med dem gennem ørkenlandet til Jerusalem, hvor de mener, at "kongen" må være født. Artaban prøver ihærdigt at overtale de øvrige medlemmer af Broderskabet til også at følge stjernen - men forgæves:

Artaban: "Rhodespes! Vil du ikke følge mig?"

Rhodespes: "Jeg ville gerne, Artaban. Men jeg har lige fået en ny brud, og jeg kan ikke tage hende med."

"Dejlig er den himmel blå"

"Der var en mand, som ville holde et stort festmåltid og indbød mange. (..) Men de gav sig alle som én til at undskylde sig (...). En tredje sagde: Jeg har lige giftet mig, og derfor kan jeg ikke komme."

Lukas 14,16.18.20

Det ender med, at Artaban drager afsted alene - kun ledsaget af den modvillige slave Orontes. I den afrejsen lover Orontes Artabans far at passe godt på sønnen og holde ham løbende underrettet om, hvordan det går ham (rent filmteknisk fungerer disse breve både som rejseberetning og som indirekte historiefortæller). Når begge er tilbage i god behold, vil Orontes til gengæld være en fri mand.

Der er flere dages - og nætter! - udmattende ridt til Borsippa, hvor de skal mødes med de tre vismænd. Og så: lige inden de langt og længe når frem til målet, ser de en forslået og døende mand i vejkanten. Orontes viger tilbage fra den blodige mand og skynder på sin herre: Hvis de gør ophold nu, når de ikke frem til Borsippa i tide.

Orontes: "Herre, der er en fremmed mand. Og desuden er han død", siger han og fortsætter: "Hvilket krav har denne usle tiger på din medlidenhed?"

Men trods de mange protester fra Orontes, gør de holdt. Artaban plejer manden, bringer ham til nogle beduiner og efterlader ham hele deres proviant. Til gengæld fortæller manden, der er jøde, at iflg. profeterne skal kongen fødes i Betlehem - ikke i Jerusalem

"En mand var på vej fra Jerusalem ned til Jeriko og faldt i hænderne på røvere. De trak tøjet af ham og slog ham. Så gik de og lod ham ligge halvdød. Tilfældigvis kom en præst den samme vej; han så manden, men gik forbi. Det samme gjorde også en levit, der kom til stedet; også han så ham og gik forbi.

Men en samaritaner, som var på rejse, kom hen til ham, og han fik medynk med ham, da han så ham. Han gik hen og hældte olie og vin i hans sår og forbandt dem, løftede ham op på sit ridedyr og bragte ham til et herberg og sørgede for ham."

Lukas 10,30-34

"Dejlig er den himmel blå"

Artabans barmhjertighed får på alle måder afgørende betydning for resten af hans liv:

Ganske som Orontes forudså, kommer Artaban for sent til sit møde med de tre vise mænd. Men en uimodståelig, indre trang gør, at han må følge stjernen. Han beslutter at sælge safiren for at udstyre en karavane, der kan bringe ham og Orontes sikkert gennem ørkenen til Betlehem. Hans barmhjertighed kommer således til at koste ham den ene af de tre gaver, der var tiltænkt "kongernes konge".

Efter en lang rejse, når de en tidlig morgen endelig frem til Betlehem. På vej ind i byen passerer Artaban og Orontes en mand og en kvinde - kvinden ridende på et æsel og med et spædbarn i favnen. Betlehems gader er mennesketomme. En ung kvinde med et spædbarn fortæller dem, at rygtet om, at jødernes konge skulle være født i Betlehem, har vakt Herodes' vrede. Kvinder og børn holder sig inden døre, og mændene er flygtet op i bjergene af frygt for at blive gjort til slaver. Kvinden med spædbarnet viser Artaban og Orontes stalden, hvor dette særlige barn blev født, og hvor tre vismænd tilbad og hyldede det med kostbare gaver. Og hun fortæller, at de senere samme nat forlod byen i al hast og drog til Egypten.

*"Da de så stjernen, var deres glæde meget stor. Og de gik ind i huset og så barnet hos dets mor Maria, og de faldt ned og tilbad det og frembar gaver til det, guld, røgelse og myrra.
Da de var rejst, se, da viser Herrens engel sig i en drøm for Josef og siger: "Stå op, tag barnet og dets mor med dig og flygt til Egypten og bliv dér, indtil jeg siger til."
Matthæus 2,10-11.13*

Netop som Artaban og Orontes skal til at forlade stalden, rider kong Herodes' soldater ind i byen og myrder brutalt alle små drengebørn.

*"Da Herodes nu indså, at han var blevet narret af de vise mænd, blev han rasende; og i Betlehem og i hele dens omegn lod han alle drenge på to år og derunder myrde."
Matthæus 2,16*

Men midt i hele dette kaos af soldater og skrigende kvinder lykkes det Artaban at friste en ung kaptajn med den funklende, blodrøde rubinen

"Dejlig er den himmel blå"

og bestikke ham til at skåne den unge kvindes søn. Artabans barmhjertighed har nu kostet ham den anden gave.

Artaban og Orontes følger "kongen" til Egypten. De søger efter ham i alle paladser og alle templer - men finder ingen. Orontes er efterhånden træt af sin herres søgen. Han længes efter at komme hjem - og han længes efter sin frihed. Orontes prøver derfor at narre Artaban: blandt de mange israelske flygtninge har Orontes fundet frem et ungt par med en søn på den helt rigtige alder. Et øjeblik tror Artaban, at hans søgen endelig er endt. Og tilskueren tror det også: manden hedder Josef, kvinden hedder Maria - men sønnen hedder Benjamin. Og snart bliver det også klart for Artaban, at hans slave har prøvet at narre ham. Han må enten fortsætte sin søgen - eller opgive den.

Fortvivlet og modløs opsøger Artaban en jødisk rabbi. Den gamle jøde fortæller ham, at "jødernes konge" skal søges i Israel. Dog næppe i paladser eller templer - men blandt samfundets fattige og udstødte.

"Gud Herrens ånd er over mig, fordi Herren har salvet mig. Han har sendt mig for at bringe godt budskab til fattige og lægedom til dem, hvis hjerte er knust, for at udråbe frigivelse for fanger og løsladelse for lænkede."

Esajas 61,1

Artaban og Orontes vender tilbage til Israel for at genoptage deres søgen dér. Men netop inden de når Jerusalem, overfaldes de af røvere, som stjæler pungen med perlen - Artabans sidste gave til "kongen". Artaban og Orontes tages til fange og føres med til de udstødtes koloni. Her bor de spedalske, de blinde, de lamme, de vanføre, de åndssvage, tyvene, røverne og ludere - kort sagt: alle de udstødte.

Kolonien ledes af en kvinde, Judith. Hendes eneste søn, Passhur, lider af en øjensygdom, der langsomt men sikkert har gjort ham blind. Artaban indvilger i at prøve at helbrede ham mod at få perlen tilbage. Judith nøder Artaban til at blive bare en enkelt dag for at pleje nogen af de mange syge i kolonien. Trods Orontes' voldsomme protester lover Artaban at blive én dag.

Men den ene dag bliver til to - som bliver til en uge - og en måned - og til sidst har de været der i nær ved 30 år! Artaban får organiseret

"Dejlig er den himmel blå"

kolonien, så den blomstrer op og bliver selvforsynende. Artaban har tilsyneladende glemt alt som stjernen og i stedet valgt at leve blandt disse udstødte, der åbenbart behøver hans hjælp. I ét af sine mange breve til Abgarus skriver Orontes: "I denne jammerdal finder han mange at hjælpe, men ingen at følge." Og i et andet brev: "I stedet for at højne disse skabninger, er han blevet én af deres egne." - "Og dog har jeg aldrig set ham så lykkelig. Hvorfor? Det får jeg aldrig at vide."

En dag, hvor Orontes er inde i Jerusalem, overhører han ved et tilfælde, at byboerne planlægger at angribe og ødelægge de udstødtes koloni. Han skynder sig tilbage og prøver at advare Artaban og alle de andre - men forgæves. - I gennem alle de mange år, Artaban har levet blandt de udstødte, har han flere gange prøvet at give den blinde dreng synet tilbage - men altid uden held. En aften, hvor der er fest i kolonien, sanser den blinde dreng pludselig fare. På forunderlig vis får han sit synet igen lige akkurat længe nok til at se, at byboerne har sat ild til alle afgrøder og huse i kolonien. Alt bliver totalt raseret.

Dagen efter bliver Artaban opsøgt af sin gamle ven og kollega, vismanden Tigranes, der har taget sin unge, smukke datter Shamir med på forretningsrejse til Jerusalem. Tigranes fortæller, at Artabans far, Abgarus, er død. Artaban er efterhånden blevet en gammel og syg mand. Kolonien er ødelagt. Og meldingen om faderens død tager den sidste rest af livsmod og håb fra ham: Artaban opgiver at følge sin stjerne og nogensinde finde "kongernes konge". Han frigiver Orontes. Og han giver Judith perlen - den sidste gave, han har tilbage - så hende kan sælge den og få kolonien bygget op igen. "Jeg skulle have gjort det for længst. Det forstår jeg nu", siger han. "Måske er jeg ikke værdig til at træde ind i hans rige. Eller måske er hans rige blot et foster af mit eget hovmod".

Orontes er nu en fri mand, og sammen med den blinde dreng, Passhur, forlader han de udstødtes koloni og drager til Jerusalem. Det er søndagen lige inden jødernes store påskefest.

Da kommer Jesus til Jerusalem sammen med sine disciple, riddende på et æsel. Der bliver et vældigt røre i byen, og folkemængden hylder ham som konge og profet med Hosianna-råb og viftende palmegrene:

Peter: Hosianna, du Davids søn. (..) Velsignet være han, som kommer, I Herrens navn. Velsignet være Davids søn. Gør plads. Hosianna for Davids søn.

Orontes: Hvad foregår der?

Peter: Det er profeten, Jesus, fra Nazaret i Galilæa.

"Dejlig er den himmel blå"

"De kom med æslet og lagde deres kapper på det, og han satte sig derpå. Den store folkekskare bredte deres kapper ud på vejen. Og skarerne, som gik foran ham, og de, der fulgte efter, råbte: Hosianna, Davids søn! Velsignet være han, som kommer, i Herrens navn! Hosianna i det højeste! Da han nåede ind i Jerusalem, blev der røre i hele byen, og folk spurgte: "Hvem er han?" og skarerne svarede: "Det er profeten Jesus fra Nazaret i Galilæa."

Matthæus 21,7-11

Fuld af håb følger den blinde Passhur efter Jesus. Orontes bliver stående alene tilbage, i splid med sig selv: skal han vende tilbage til de udstøttes koloni, som han afskyr, og fortælle Artaban, at han har fundet "kongen" - eller skal han lade være? Faktisk bryder han sig slet ikke om at være en fri mand, siger han, for med friheden følger også et ansvar for næsten! Mens Orontes står dér og hverken ved ud eller ind, kommer han tilfældigt til at overheøre en samtale mellem to skriftkloge, der lægger råd op mod Jesus for at få ham henrettet!

Kort efter vender Orontes og Passhur tilbage til kolonien for at fortælle, hvad der er sket og for at hente Artaban. Artaban vil først ikke tro på, hvad Orontes fortæller - han snød ham som bekendt i Egypten. Men da det går op for ham og resten af kolonien, at denne Jesus har givet Passhur synet tilbage blot ved at røre ved hans øjne, bliver han overbevist, og håbet og længslen vågner i ham igen.

Men Artaban er i vildrede: mon "kongen" overhovedet vil modtage ham, nu hvor han ikke længere er en anset og magtfuld mand? - og han har jo heller ikke længere nogen gave at give ham! Da træder Judith frem og giver ham perlen tilbage. Hun har ikke solgt den, for - som hun siger - hun havde en fornemmelse af, at hans søgen ikke var forbi.

Sammen drager Artaban og Orontes til Jerusalem for at lede efter Jesus fra Nazaret. Nu ikke længere som herre og slave - men som "brødre", som ligeværdige mennesker.

De ankommer til Jerusalem natten mellem skærtorsdag og langfredag og finder også stedet, hvor Jesus og disciplene har spist påskemåltidet sammen. Men - som så mange gange før: de kommer for sent!

"Dejlig er den himmel blå"

"Så kom den dag under de usyrede brøds fest, da påskelammet skulle slagtes. Og Jesus sendte Peter og Johannes af sted og sagde: "Gå hen og forbered det påskemåltid, vi skal spise. (..) Da timen var inde, satte han sig til bords sammen med apostlene. (..) Han tog et brød, takkede og brød det, gav dem det og sagde: "Dette er mit legeme, som gives for jer. Gør dette til ihukommelse af mig. Ligeså tog han bægeret efter måltidet og sagde: "Dette bæger er den nye pagt ved mit blod, som udgydes for jer."

Lukas 22,7-8.14.19-20

I en samtale med den kvinde, der går og rydder af bordet, hører Artaban for første gang selve det kristne budskab:

Kvinden: "Han sagde: "Elsk dine fjender"; "Vær god mod dem, der hader dig" og "Bed for dem, der forfølger dig".

Artaban: "Det er stærke og sande ord!"

Kvinden: "For stærke for nogen..!"

"I har hørt, at der er sagt: "Du skal elske din næste og hade din fjende". Men jeg siger jer: "Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer!"

Matthæus 5,43-44

Efter kvindens anvisninger begiver Artaban og Orontes sig ind i Getsemane Have - men kommer igen for sent til at møde Jesus! De møder kun Peter, der opskræmt hele tre gange benægter at kende noget som helst til Jesus - og derefter bliver helt fortvivlet, da han hører hanen gale:

Peter: Hvad vil I mig?

Artaban: Vi vil tale med Jesus, Mesteren.

Peter: Jeg ved ikke, hvem I mener!

Orontes: Jo, du er én af hans disciple.

Peter: Jeg kender ham ikke!!

Orontes: Jeg så dig med ham i søndags.

Peter: Jeg siger jo, jeg ikke kender ham!!! (hanen galer)

Peter (for sig selv): Han vidste det! (græder)

"Dejlig er den himmel blå"

"En tjenstepige så ham (Peter) sidde ved ilden, kiggede nøje på ham og sagde: "Han dér var også sammen med ham." Men han nægtede det og sagde: "Jeg kender ham ikke, kvinde!" Lidt efter var der en anden, som så ham og sagde: "Du er også én af dem." Men Peter svarede: "Vel er jeg ej, menneske!!" En times tid senere var der en til, som forsikrede: "Jo, sandelig var han også sammen med ham; han er jo også fra Galilæa." Men Peter sagde: "Menneske, jeg ved ikke, hvad du taler om!!!" I det samme han sagde det, galede hanen. Herren vendte sig om og så på Peter, og Peter huskede det ord, Herren havde sagt til ham: "Før hanen galer i nat, vil du fornægte mig tre gange." Og han gik udenfor og græd bitterligt."

Lukas 22,56-62

Peter fortæller dem herefter hele historien om Judas' forræderi, om retsagen og domfældelsen, og om Pontius Pilatus' palads, hvor Jesus nu holdes fanget.

Artaban og Orontes skynder sig til Pilatus' palads. De bliver naturligvis ikke lukket ind til Jesus - men de kan høre piskeslagene fra dét, som vagten brutalt kalder hans "kroningsceremoni". Overvældet af træthed og fortvivlelse falder Artaban om på gaden og ser kun et glimt af Jesus, da soldaterne fører ham ud for at korsfæste ham.

"Pilatus (..) lod Jesus piske og udleverede ham til at blive korsfæstet. Soldaterne førte nu Jesus ind i gården (..). Så gav de ham en purpurkappe på, og de flettede en krone af torne og satte den på ham. De slog ham i hovedet med kæppe og lagde sig på knæ og tilbad ham. Da de havde hånet ham, tog de purpurkappen af ham og gav ham hans egne klæder på. Så førte de ham ud for at korsfæste ham."

Markus 15,15-20

Artaban har kun ét i hovedet nu: at nå ud til Golgatha, inden soldaterne korsfæster Jesus. Håbet er, at han kan løskøbe Jesus med perlen og forhindre henrettelsen - ligesom han i sin tid løskøbte barnet i Betlehem med rubinen.

Da får Artaban sit tredje anfald og segner om på gaden. Ingen standser op for at hjælpe den døende mand - folk går blot forbi. Så bliver Artaban indhentet af Orontes, som tager sig af ham. Sammen ser de

"Dejlig er den himmel blå"

ud gennem byporten hen mod Golgatha, hvor soldaterne har rejst tre kors: tiden er kostbar nu.

Men netop da kommer en gruppe soldater bærende på Tigranes, Artabans gamle ven og kollega, mens andre slæber afsted med datteren, Shamir. Tigranes er blevet dræbt i et opgør om penge, og nu skal hans unge datter sælges som slave for at betale hans gæld. Dét er måske det sværeste øjeblik i Artabans liv: skal han bruge perlen - det eneste han ejer af værdi - til at løskøbe Jesus eller løskøbe pigen? Artaban vælger det sidste: han løskøber Shamir.

Med ét bliver himlen mørk, og det begynder at blæse kraftigt. Da lyder der et fortvivlet råb: "Min Gud, min Gud. Hvorfor har du forladt mig?" Et øjeblik hører man kun blæsten, men så lyder stemmen igen: "Fader, i dine hænder befaler jeg min ånd." I det samme flænges himlen af et lyn.

"Men fra den sjette time faldt der mørke over hele jorden indtil den niende time. Og ved den niende time råbte Jesus med høj røst (..): "Min Gud, min Gud! Hvorfor har du forladt mig?"

Matthæus 27,45-46

Forhængen i templet flængedes midt igennem. Og Jesus råbte med høj røst: "Fader, i dine hænder betror jeg min ånd." Da han havde sagt det udåndede han."

Lukas 23,45-46

Artaban er døende nu. Støttet af Orontes og Judith forlader han Jerusalem ridende på et æsel. Overmandet af træthed beder han om at komme af for at hvile sig lidt. Judith løber efter vand, mens Orontes tager sig af sin gamle herre. Da viser den opstandne Jesus sig for Artaban, der bliver dybt bevæget:

Artaban: "Herre, jeg har længe søgt efter dig. Tilgiv mig. En gang havde jeg kostlige gaver til dig. Nu har jeg intet."

Jesus: "Artaban, du har allerede givet mig dine gaver."

Artaban: "Det forstår jeg ikke, min Gud."

Jesus: "Da jeg sultede, gav du mig mad. Da jeg tørstede, gav du mig at drikke. Da jeg var nøgen, klædte du mig. Da jeg var hjemlød, gav du mig husly."

Artaban: "Nej, min frelser. Jeg har aldrig set dig sulten eller tørstig. Jeg har aldrig klædt dig. Jeg har aldrig givet dig husly. - Jeg har aldrig set dig før!"

Jesus: "Hver gang du har gjort de ting for den mindste af mine brødre, har du gjort dem mod mig!"

"Dejlig er den himmel blå"

*"Når Menneskesønnen kommer i sin herlighed og alle engele-
ne med ham, da skal han tage sæde på sin herligheds trone.
Og alle folkeslagene skal samles foran ham, og han skal skil-
le dem, som en hyrde skiller fårene fra bukkene (...). Da skal
kongen sige (...): Kom, I som er min faders velsignede, og tag
det rige i arv, som er bestemt for jer, siden verden blev
grundlagt. For jeg var sulten, og I gav mig noget at spise; jeg
var fremmed, og I tog imod mig; jeg var nøgen, og I gav mig
tøj; jeg var syg, og I tog jer af mig; jeg var i fængsel, og I
besøgte mig." Da skal de retfærdige sige:*

*"Herre, hvornår så vi dig sulten og gav dig noget at spise, el-
ler tørstig og gav dig noget at drikke? Hvornår så vi dig som
en fremmed og tog imod dig, eller så dig nøgen og gav dig
tøj? Hvornår så vi dig syg eller i fængsel og besøgte dig?"
Og kongen vil svare dem: "Sandelig siger jeg jer: Alt, hvad I
har gjort mod én af disse mine mindste brødre, det har I
gjort mod mig!"*

Matthæus 25,31-40

Da siger **Artaban til Orontes**: "Vi har fundet kongen! Vi fandt ham, Orontes! Og han tog imod alle mine gaver!"

Artabans søgen er endt - og han dør som en lykkelig mand...